

DAYANIŞMA EKONOMİLERİNDE TOPLULUK DESTEKLİ TARIM: İLHAM VERİCİ BİR MODEL

COMMUNITY SUPPORTED AGRICULTURE IN SOLIDARITY ECONOMIES: AN INSPIRING MODEL

Pelin DEMİRCAN YILDIRIM
pelindemircan33@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3300-5783

ÖZ

Geliş Tarihi:

09.01.2024

Kabul Tarihi:

27.05.2024

Yayın Tarihi:

25.06.2024

Anahtar Kelimeler

Kapitalist sistem
Dayanışma ekonomisi
Topluluk destekli tarım
Alternatif üretim
Yerel Kalkınma

Keywords

Capitalist system
Solidarity economy
Community supported agriculture
Alternative production
Local development

Neoliberal küreselleşme ekonomik ve sosyal eşitsizliklere, çevre sorunlarına ve gıda krizi gibi hayati sorunlara neden olmuş ancak bu sorunlara ortak bir çözüm henüz bulunamamıştır. Bu durum farklı topluluklardan çeşitli tepkilere yol açarak dayanışma ekonomileri gibi yeni yaklaşımların gelişmesini sağlamıştır. Çalışmanın amacı, kapitalizmin gıda sisteminde yarattığı sorunlara odaklanarak, topluluk destekli tarımın alternatif bir gıda üretim biçimi olarak nasıl değerlendirilebileceğini incelemektir. İzmir'deki Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım inisiyatifi örneği üzerinden yapılan vaka analizi, kapitalist üretim biçiminin gıda alanındaki küresel sorunlarına karşı topluluk destekli tarımın sunduğu yerel alternatifleri vurgulamaktadır. Çalışmanın önemi, gıda sistemindeki kapitalist egemenliğin neden olduğu sorunları ortaya koyması ve topluluk destekli tarımın bu sorunlara alternatif bir çözüm sunabilme potansiyelini göstermesidir. Bu, geleneksel gıda üretimi ve tüketim alışkanlıklarına karşı yeni bir yaklaşım sağlamaktadır. Sonuç olarak çalışma, topluluk destekli tarımın kapitalist gıda sistemine alternatif bir yol olduğunu ve dayanışma ekonomileri çerçevesinde değerlendirilmesinin gelecekte daha fazla önem kazanabileceğini göstermiştir.

ABSTRACT

Neoliberal globalization has led to economic and social inequalities, environmental problems and vital issues such as the food crisis, a common solution to these problems has yet to be found. This has led to a variety of responses from different communities, leading to the development of new approaches such as solidarity economies. The aim of the study is to examine how community-supported agriculture can be considered as an alternative form of food production by focusing on the problems that capitalism creates in the food system. The case study of the West Izmir Community Supported Agriculture initiative in Izmir highlights the local alternatives offered by community supported agriculture to the global problems of the capitalist mode of production in the food system. The significance of the study is that it reveals the problems caused by capitalist domination in the food system and demonstrates the potential of community-supported agriculture to offer an alternative solution to these problems. This provides a new approach to traditional food production and consumption patterns. In conclusion, the study has shown that community-supported agriculture is an alternative to the capitalist food system and its evaluation within the framework of solidarity economies may gain more importance in the future.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1416949>

Atıf/Cite as: Demircan Yıldırım, P. (2024). Dayanışma ekonomilerinde topluluk destekli tarım: İlham verici bir model. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(2), 510-527.

Giriş

Günümüzde kapitalist küreselleşme gıda sistemleri üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler çevresel tahribat, gelir eşitsizliği, sağlıksız gıda sorunları, gıda egemenliği, gıda israfı, gıda güvensizliği, iklim değişikliği gibi çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Kapitalist üretim biçimi, gıda sektöründe kâr odaklı bir yaklaşımı benimserken, insanların sağlıklı ve adil bir şekilde gıdaya erişimini zorlaştırmaktadır. Ancak bu sorunlara karşı alternatif bir çözüm olarak dayanışma ekonomileri ile topluluk destekli tarım önemli bir potansiyele sahiptir. Dayanışma ekonomileri, insanların ihtiyaçlarına odaklanan, çevreye duyarlı, adil ve toplum odaklı bir üretim ve dağıtım sistemini savunur. Bu bağlamda topluluk destekli tarım, gıda üretiminde dayanışma ve yerellik prensiplerine dayanan bir model olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, küresel kapitalist sisteme karşı dayanışma ekonomileri çerçevesinde topluluk destekli tarımın alternatif bir gıda üretim biçimi olarak nasıl değerlendirilebileceği sorunsalı üzerinde durmaktadır. Ayrıca, İzmir'deki "Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım (BİTOT)" inisiyatifi gibi yerel bir topluluk örneği üzerinden yapılan vaka analizi ile topluluk destekli tarımın yaratıcı potansiyelini ve sunduğu yerel alternatifleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, nitel araştırma yöntemi ve betimsel vaka analizi kullanılarak oluşturulmuştur. Temel veri toplama yöntemi ise, inisiyatifin kendi içindeki işleyişi betimleyen blog alıntılardan oluşmaktadır. Bu çerçevede, blog yazılarından alınan alıntılar aracılığıyla vakanın özelliklerine vurgu yapılarak vaka hakkındaki bilgiler derlenmektedir. Bu bilgiler, inisiyatife ait güvenilir kaynaklardan elde edilmiştir. Elde edilen alıntılardan çıkan ana temalar, yorumlama süreciyle değerlendirilmiş ve bu yorumlar blogun içeriğine özgü olarak tanımlanmıştır.

Kapitalist gıda sistemine alternatif olarak dayanışma ekonomileri ve topluluk destekli tarım, sürdürülebilirlik, adillik, yerellik ve toplumsal katılım gibi değerlere odaklanmaktadır. Bu çalışma, topluluk destekli tarımın yerel düzeyde gıda sorunlarının çözümüne yönelik bir alternatif sunabileceğini göstermektedir. Bu model, insanların gıda üretimine daha aktif katılımlarını sağlayarak, sürdürülebilir tarım yöntemlerini destekleyerek ve topluluklar arasında dayanışmayı güçlendirerek gıda sisteminde olumlu değişiklikler yapılmasına olanak tanımaktadır.

Araştırma üç ana başlık ve bir sonuç değerlendirmesinden oluşmaktadır. İlk başlık, küreselleşme sonrası ortaya çıkan dayanışma ekonomilerinin dinamikleri, teorik çerçevede ele alınarak tartışılmıştır. İkinci başlıkta, gıda sisteminin kapitalist ekonomik yapılar tarafından yönetilmesi ve bu egemenliğin neden olduğu sorunlara odaklanılmıştır. Ayrıca bu sorunlara alternatif arayışlar üzerinde durulmuştur. Üçüncü başlıkta, topluluk destekli tarımın dayanışma ekonomileri çerçevesinde alternatif bir gıda üretim modeli olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte İzmir'deki BİTOT gibi yerel bir örneğe odaklanılarak topluluk destekli tarımın pratik uygulamaları incelenmiş ve bu örnekleme dayanarak topluluk destekli tarımın alternatif yaratma potansiyeli değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma, kapitalizmin dayattığı ekonomik fayda ve zarar hesapları üzerine kurulan yaşam biçimlerine alternatif olarak dayanışma ekonomilerini örgütlemenin önemini ortaya çıkarmıştır. Kapitalizmin yarattığı sorunlara alternatif çözümler sunarak daha adil, sürdürülebilir ve insan odaklı bir ekonomik modelin mümkün olduğunu göstermektedir.

Neoliberalizm Sonrası Dayanışma Ekonomileri

Küresel kapitalizmin hüküm sürdüğü dönemde neoliberal düzenin yıkıcı etkileri açıkça ortaya çıkmıştır. Neoliberalizmin yükselişiyle sınırsız bir amaç haline gelen büyüme anlayışı, maddi kazanç ve rekabeti teşvik ederek bireysel çıkarları ön planda tutmaktadır. Bu anlayış, toplumları 1970'ler sonrası Margaret Thatcher'ın da söylemiyle başka bir alternatifi olmayan *there is no alternative* neoliberal bir sistemle karşı karşıya bırakmıştır. Neoliberal sistem, eşitsizlikleri arttırmakta, doğal kaynakları tüketmekte ve toplumları ayrıştırmaktadır. Neoliberal kapitalizm altında kendi kendini düzenleyen bir piyasaya karşı bir demokratik dönüşüm projesi geliştirmek gerekmektedir. Piyasa dışındaki ekonomik ilkelerin (karşılıklılık, yeniden dağıtım) harekete geçirilmesi ve piyasanın kurumsal olarak bir kez daha dayanışma, ekonomi perspektifine yerleştirilmesi ve kapitalist olmayan işletmelerin kurulması tartışılmalıdır (Laville, 2013). Dünya Sosyal Forumu'nun sloganı olan "başka bir dünya mümkündür" ruhuna uygun başka bir ekonomi için alternatif vizyonlar geliştirilmelidir (Dash, 2014). Bu çerçevede son yıllarda özellikle ekonomik büyüme ve liberalleşme sürecinin getirdiği sosyo-ekonomik ve çevresel etkilerin farkına varılmış ve dayanışma kavramı tekrar ön plana çıkmıştır. Dayanışma, toplumsal hareketlerin ve alternatif örgütlenmelerin temel dinamiği haline gelmiştir.

Son yıllarda, toplumun ilgisi dayanışma ekonomisi üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle neoliberal ekonomi politikalarına uyumlu olarak artan işsizlik, yoksulluk, güvencesizlik, sosyal dışlanma ve iklim değişikliği gibi sorunlar bu ilgiyi daha da artırmıştır. Bu bağlamda, uluslararası örgütler arasında Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Avrupa Birliği (AB) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi kuruluşlar, dayanışma ekonomisinin neoliberal küreselleşmenin olumsuz etkilerini azaltabilecek bir çözüm olarak görmektedir. ILO, BM, AB ve OECD gibi uluslararası örgütlerin bu konuda yürüttükleri çalışmalar, düzenledikleri toplantılar ve yayınladıkları raporlar konuya verilen önemin bir göstergesidir (Gürler, 2023, s.352;361). Bu kapsamda BM Genel Kurulu, 18 Nisan 2023 tarihinde Sosyal ve Dayanışma Ekonomisi'nin (SDE) teşvik edilmesi konulu A/77/L.60 sayılı kararı kabul etmiştir. Bu karar, SDE'ye resmi bir tanım sağlamakla birlikte, SDE'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmasına ve bu hedeflerin yerel düzeyde uygulanmasına katkıda bulunabileceğini vurgulamaktadır (UN, 2023). Haziran 2022'de gerçekleşen 110. Uluslararası Çalışma Konferansı'nda yapılan genel müzakereye atıf yapan BM Kararı, insana yakışır iş ve sosyal dayanışma ve ekonomisi konularını ele almaktadır. Bu yüksek düzeyli oturum, 187 ILO üye devletin insana yakışır iş ve sosyal ve dayanışma ekonomisi hakkındaki kararını kabul etmesiyle sonuçlanmıştır. Daha sonrasında, Kasım 2022'de gerçekleşen ILO Yönetim Kurulu 346. Oturumu'nda, "İnsana Yakışır İş ve Sosyal ve Dayanışma Ekonomisi" hakkında yedi yıllık strateji ve eylem planını (2023-2029) kabul etmiş ve bu sayede Uluslararası Çalışma Konferansı'nın kararını desteklemiştir (ILO, 2023). OECD, sosyal ve dayanışma ekonomisinin geliştirilmesini ve uluslararası hale getirilmesini desteklemek amacıyla Avrupa Birliği'nin Yabancı Ortaklık Aracı tarafından finanse edilen "Sosyal ve Dayanışma Ekonomisi Ekosistemlerinin Teşvik Edilmesi" küresel eylemine ev sahipliği yapmıştır (OECD, 2023). Bu çerçevede uluslararası örgütlerin dayanışma ekonomisine dair aldığı kararlar, dayanışma ekonomisinin uluslararası düzeyde desteklenmesi ve geliştirilmesi için önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Dayanışma ekonomisi inisiyatifleri sosyal refahı teşvik eden, insan odaklı, katılımcı, iş birliğini ve dayanışmayı öncelikli alan hedefler ve değerler tarafından yönlendirilmesi ve sürdürülebilir ekonomik sistemin potansiyelini ortaya koyması bakımından artan bir şekilde tercih edilmektedir. Dayanışma ekonomileri; kooperatifler, işçi fabrikaları, sosyal girişimler, ortak dernekler, kayıt dışı ekonomi çalışanları sendikaları, öz örgütlenme örnekleri, topluluk destekli tarım şemaları, alternatif pazarlar ve takas pazarları, taban örgütleri, alternatif-topluluk para birimleri, kendi kendine yardım grupları, dayanışma finansmanı programları, adil ticaret örgütleri değişim ağları, taban dayanışma ağları gibi sosyo ekonomik hedefleri birleştiren çeşitli resmi ve gayri resmi varlıkları içermektedir (Değirmenci, 2020; Akbulut, 2020; ILO, 2011; Utting, Dijk, ve Mathei, 2014). Bu ekonomiler, genellikle üretim, takas, tüketim, mülkiyet ve finans gibi alanlarda geleneksel ekonomik yapıların dışında örgütlenen yapıları ifade etmektedir (Akbulut, 2020, s.40).

Kapitalist sistemden farklı olan bu sistemde, üreticiler sadece emekleriyle değil aynı zamanda karar alma sürecine de katılarak aktif bir rol oynamaktadır. Sistem, emeğin çıkarlarını hedefleyerek kâr odaklı büyüme stratejilerini desteklemektedir. Ancak bu durum adil olmayan ve eşitsiz bir sistem doğurmuş olup eşitsizlik, bölüşüm faaliyetlerine olan ilginin azalmasına neden olmaktadır. Emek bireyselleşmiş ve tüketim toplumu içinde bireylerin kendi yerlerini bulması önemli hale gelmiştir. Bu durum ise sosyo-ekonomik eşitsizliklerin daha da artmasına neden olmaktadır. Dayanışmanın bölüşüm boyutu da bu yapısal sorunlara tepki olarak ortaya çıkmıştır (Aykaç, 2023). Bu kapsamda farklı dayanışma örnekleri gelişmiştir. Örneğin, kooperatifler bu örneklerin en yaygınlarından biridir. Dünyada, İspanya'nın Bask bölgesindeki Mondragon kooperatifleri ve kooperatif ekonomisinin kilit unsuru olan Arjantin'deki işgal fabrikaları önemli alternatifler sunmaktadır (Akbulut, 2020). Kerala modeli ise yerel kalkınma ve bölüşüm adaleti ile ilgili en sık kullanılan örneklerden biridir.¹ (Aykaç, 2018, s.117). Alternatif mübadele sistemleri içinde yer alan takas ve zaman bankaları yapıları nakit ihtiyacını bir ölçüde karşılamaya imkân sağlamaktadır. Bununla birlikte gıda topluluğu gibi birçok diğer alternatif mübadele sistemleri de bulunmaktadır. Örneğin, topluluk destekli tarım gibi örgütlü yapılar, üreticilerle tüketiciler arasında toplum temelli müzayede sistemlerine dayalı takas biçimlerini içerir (Akbulut, 2020, s.46). Bu yapılar, kâr amacı gütmeyen bir şekilde içinden çıktıkları toplumun sosyo-ekonomik refahına odaklanmaktadır. Bu süreçte hem üreticilerin adil fiyatlar elde etmesini hem de alım gücünü korumayı önemsemektedir. Bu yapılar ayrıca yerel kaynakları

¹ Kerala modeli hakkında daha fazla bilgi edinmek için Aykaç, 2018, s.117'ye bakınız.

kullanarak yerel düzeyde örgütlenmekte olup hâkim piyasa yapısına karşı bölüşümün örgütlenmesini gelir temeline dayandırmaktadır (Aykaç, 2018, s.116).

Aykaç (2018), “*dayanışma ekonomileri devletin alanının ve kapitalist piyasanın dışında yer alan farklı büyüklük ve kapsamdaki ekonomik faaliyetlerdir. Böyle tanımlandığında formel, yapısal ve örgütlü olabilirler ancak olmak zorunda da değildirler. Kaynakları açısından devlete ihtiyaç duymazlar ve kapitalist piyasanın parametrelerine göre yürütülmezler. Dayanışma ekonomileri yerel olarak işler yerel kaynakları ve bulunan ekonomik girdileri kullanırlar, yerel halkın ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar*” şeklinde tanımlamıştır (Aykaç, 2018, s. 33).

Küreselleşme sonrası ortaya çıkan seçeneklerin en temel tanımlayıcı özelliği, çıkış noktalarının *yerel* olması, yerel pratikler, kaynaklar ve ilişkileri kullanarak örgütlenmeleridir. Bu yaklaşım, tepeden inme modellerin reddedildiği ve tabandan gelen kitlesel hareketin gücünden beslendiği bir çıkış noktasını benimser (Aykaç, 2018, s. 14). Santos (2006) tarafından ifade edildiği üzere, dayanışma ekonomisi, kapitalist küresel ekonomiye karşı bir alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. Bu alternatif kalkınma modeli yerel, ekolojik ve demokratik ilkelere dayanmaktadır. Kapitalist yaklaşımın en önemli kısıtlarından biri ise yerel toplulukların görüşlerinin göz ardı edilerek tepeden inme bir yapıyı benimsemesidir. İkincisi, sanayiye dayalı büyümenin kalkınmanın ana itici gücü olarak görülmesidir (Aykaç, 2018, s. 29). Alternatif örgütlenme modellerinin artışı, sınırlı olsa da küresel düzeyde bir değişim eğilimini yansıtmaktadır. Bu durum, kapitalist devletin devrimle ortadan kalkacağı veya yerine yeni bir yapı geleceği anlamına gelmez. Ancak bağımlı olduğu sisteme alternatif arayanlara bir seçenek sunar (Aykaç, 2018). Dayanışma alternatifi tek bir formata, kurumsal yapıya veya tipik bir ekonomik alana ait olarak ortaya çıkmaz. Yerel toplumların ve doğal kaynakların farklı şekillerde kullanılmasıyla gelişir. Bu alternatif, içinden çıktığı yerelin sorunlarına özgü benzersiz çözümler üretme kapasitesine sahiptir. Bu bağlamda gevşek, yapısal olmayan, hatta akışkan bir devrimin mevcut yapıların temellerine doğru ilerlediğini söyleyebiliriz. Bu, coğrafi olarak dağınık ve gelişme hızları farklı yerel bağlamlara göre belirlenen bir süreçtir. Dayanışma alternatifinin temel özelliği, toplumsal refahı maddi refahtan üstün tutan, devlet dışı ve piyasa dışı bir toplumsal örgütlenme modeli olmasıdır (Boz, 2021). Quijano (2006)’ya göre dayanışma ekonomileri üç temel alanda yapısal yenilik sunar.

Dayanışma ekonomileri, üretim biçimine yönelik bir alternatif olarak, artık değere el koyma, eşitsiz mübadele ve sermayenin sonsuz birikimi gibi sorunları aşmaya odaklanır.

Dayanışma ekonomileri, kapitalist sistemin içinde yer alan ve giderek daha fazla etkileşim halinde olan ekonomik aktörlere ek olarak, devlete de karşı durur.

Dayanışma ekonomileri kapitalist sistemin üzerinde inşa edildiği özel mülkiyet sömürü ve tahakküm ilişkilerine karşı çıkar.

Dayanışma ekonomileri, sol eğilimli Marksist bir yaklaşım olarak sınıflandırılmakla birlikte, Marksist düşünceden iki farklı şekilde ayrılır. İlk olarak, dayanışma ekonomileri, kapitalizmin tamamen ortadan kaldırılma hedefine odaklanmak yerine, anlık ekonomik sorunlara doğrudan müdahaleyi öngörür. Temel hedefleri ve ortaya çıkış nedenleri, ekonomik ilişkilerin yeniden yapılandırılması üzerine kuruludur. İkinci olarak dayanışma ekonomileri, teorik olarak devrimci yapılar olabilecekleri halde pratikte dönüşümcü nitelik taşır. Tek bir kitleye odaklanmak yerine farklı toplumsal hareketler ve talepler arasında iş birliğine dayalı olarak gelişir (Aykaç, 2018, s. 30).

Küresel kapitalizm ve dayanışmacı yaklaşım arasında temel kavramsal farklılıklar bulunmaktadır. Boz (2021), bu iki yaklaşımı birbirinden ayıran önemli noktaları aşağıdaki Tablo 1’de sınıflandırmıştır.

Tablo 1. Küresel Kapitalist Çerçeve ile Dayanımcı Çerçevenin Temel Kavramları

Ana Akım (Kapitalist) Görüş	Dayanışma Ekonomisi Görüşü
Küreselleşme	Yerellik
Kar Maksimizasyonu	Sosyal Refah
Bireysel Hareket	Kolektif Hareket
Doğal Tahribat	Doğa Dostu
Eşitsizlik	Eşitlik
Temsili Demokrasi	Katılımcı Demokrasi
Devlet ve Pazara Ait	Devlet-dışı ve Piyasa-dışı
Sınırsız Tüketim	Sorumlu (Bilinçli) Tüketim
Rekabetçi	İşbirlikçi
Piyasa Aktörü	Girişimci

Not. Veriler Boz (2021, s.53).

Neoliberal küreselleşmenin yarattığı sorunlar dünya çapında pek çok ekonomik ve sosyal bozulmaya yol açmıştır. Sanayi toplumunun ve mevcut ekonomik modelin neden olduğu dengesizlikler giderek derinleşmekte, adaletsizlikler artmakta ve doğal kaynaklar sorumsuzca tüketilmektedir. Kapitalizmin egemen olduğu bu dönemde küresel ısınma, iklim krizi, su kıtlığı, petrol krizi ve gıda krizi gibi hayati öneme sahip sorunlarla ilgili henüz ortak bir çözüm bulunabilmiş değildir (Arslantürk, 2020). Bu küresel durum farklı toplumsal kesimlerden çeşitli tepkilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur ve küresel ekonominin yapısal sorunlarına çeşitli ve yapısal olmayan şekillerde yanıt vermiştir. Bu tepkiler pratik dönüşümler, örgütsel yenilikler ve stratejik birleşmelerden oluşmakta; bazı durumlarda tepkilerin çeşitliliği artarken, diğer durumlarda ise yeni iş birlikleri gelişmektedir. Bunlar, sosyal ve ekonomik örgütlenmeye yönelik yeni bir düşünce biçiminin ortaya çıkışını işaret etmektedir (Aykaç, 2018, s. 223). Bu zihinsel dönüşüm aslında bir noktada kendilerini nasıl dönüştüreceklerinin ifadesidir.

Küresel çapta yaşanan krizler düşünüldüğünde en acil alınması gereken önlemler arasında herkesi ilgilendiren ve hayatın devamını sağlayan gıda krizi yer almaktadır. Gıda sorunu, sınıf farkı olmaksızın herkesi kapsayan bir konudur. Gıda konusunda ortaya çıkan gözle görülen ve görünmeyen tehditlerin gıdaya erişimde risk oluşturduğunu fark eden insanlar, çözüm arayışları için bir araya gelerek yerel gıda hareketinin doğmasına katkıda bulunmuştur. İhtiyaç ortaklığı süreci, zaman içinde ortak bir endişe doğurarak gıda topluluklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, endişelerden kaynaklanan *dayanışma ve iş birliği*, gıda topluluklarının bir araya gelmesini sağlamaktadır (Arslantürk, 2020, s. 307-308). Farklı dayanışma biçimlerinin ortaya çıktığı bir dönemde dayanışma ekonomilerinin bir bileşeni olarak *topluluk destekli tarım*, temel insan hakkı olan gıda sorunuyla mücadelede kendini göstermeye başlamıştır.

Gıda Sistemindeki Kapitalist Egemenlik, Sorunlar ve Arayışlar

Gıda, sağlıklı ve adil bir şekilde tüm insanlara ulaşması gereken temel bir ihtiyaçtır. Ancak mevcut yapılar ve politikalar, gıda üretimini ve dağıtımını kâr odaklı bir şekilde yönetmektedir. Büyük şirketlerin hâkimiyeti altında olan bu sistem, insanların gıda ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade kâr elde etmeye odaklanmaktadır. Bu durum ise sağlıksız ve adaletsiz bir gıda sistemine yol açmaktadır.

Günümüzde kapitalist mantığın hâkim olduğu gıda sektörü insanlık adına ciddi sorunlar yaratmaktadır. Şirketler, kârlarını artırmak için çevresel tahribatı göz ardı eden, sürdürülemez tarım yöntemleri kullanmakta ve sağlıklı gıda üretimini ihmal etmektedir. Küresel gıda ticaretinin %85'ini kontrol eden büyük şirketler, yerel tarım üzerinde sürekli bir egemenlik kurmayı hedeflemektedir. Bu şirketler arasında Monsanto, Syngenta, Bayer, DuPont, Cargill, Novartis gibi isimler yer almaktadır (Arslantürk, 2020, s. 313). Bu büyük şirketler, patentli tohumlar, tarım kimyasalları ve genetik mühendislik gibi teknolojiler üzerinde kontrol sahibi olmak için büyük çaba sarf etmektedir. Bu durum, yerel çiftçilerin kendi tohumlarını kullanma özgürlüğünü kısıtlamakta ve yerel tarım sistemlerini bağımlı hale getirmektedir. Ayrıca, bu şirketlerin etkinliği, tarım politikalarının oluşturulmasında da belirleyici bir rol oynamaktadır.

Küresel tarım politikalarının yönetiminde büyük şirketlerin egemenliği, yerel tarımın çeşitliliğini ve sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Yüksek verimlilik odaklı tarım uygulamaları ve yoğun kullanılan tarım kimyasalları, yerel ekosistemlere ve biyoçeşitliliğe zarar vermektedir. Ayrıca, yerel tarımın küresel

piyasalarla rekabet etme gücü azalmakta ve yerel gıda üretimi yetersiz hale gelebilmektedir. Bu büyük şirketlerin tarım üzerindeki etkisi, gıda sistemlerinin adaletsizliklerini derinleştirmekte ve gelir eşitsizliğini artırmaktadır.

Büyük şirketlerin küresel gıda zincirindeki hakimiyetleri, üreticilerin pazarlık gücünü azaltmakta ve fiyatları belirleyebilmektedir. Bu durum, küçük ölçekli çiftçilerin sürdürülebilirliklerini sürdürülebilmelerini zorlaştırmakta ve yerel gıda güvenliği konusunda sorunlar yaratmaktadır.

Kapitalist gıda sistemi işlenmiş ve sağlıksız gıdaların yaygınlaşmasına katkıda bulunur. Büyük gıda şirketleri, düşük maliyetli üretim ve uzun raf ömrü gibi avantajları nedeniyle işlenmiş gıdaları tercih etmektedir. Bu da sağlıksız beslenme alışkanlıklarının artmasına ve obezite, diyabet, kalp hastalıkları gibi sağlık sorunlarının yaygınlaşmasına yol açmaktadır.

Kapitalist gıda üretim ve dağıtım sistemi, önemli ölçüde gıda israfına neden olmaktadır. Büyük ölçekli üretim, talebin ötesinde gıda üretimi yapılmasına ve tüketilmeyen gıdaların israf edilmesine yol açmaktadır. Aynı zamanda, pazarlama stratejileri ve tüketici alışkanlıkları da gıda israfının artmasına katkıda bulunur. Bu da kaynakların boşa harcanmasına, çevresel etkilerin artmasına ve açlıkla mücadelede kaynakların etkin kullanılmamasına neden olmaktadır.

Kapitalist sistemde şirketlerin gücünün giderek artmasına tepki olarak Farm Start, Young Agrarians, The National Farms Union Yough gibi tarım toplulukları ortaya çıkmıştır (Wittman ve diğerleri, 2017). Benzer şekilde yerel gıdanın yeniden ayağa kaldırılması düşüncesinden yola çıkarak Slow Food hareketi başlamıştır. Ayrıca Slow Food hareketi tarafından 2004 yılında kurulan Toprak Ana- Madre Ağı (Petrini, 2009) da küresel çapta gıda hareketini yaymayı amaçlayan bir oluşumdur (Arslantürk, 2020, s. 315).

Yerel toplulukların kendi gıda sistemlerinde söz sahibi olması gerektiğini savunan yaklaşımlar da giderek daha fazla popülerlik kazanmaktadır. Nizam (2021, s.33-34) çalışmasında, *gıda egemenliği* hareketi adı verilen bu yaklaşımın neoliberal kapitalizmin gıda üretim, dağıtım ve tüketim sistemleri üzerinde ve toprak mülkiyeti üzerinde şirketlerin kontrolünü güçlendirdiğini vurgulamaktadır (Wittman ve diğerleri, 2017). Ayrıca, *yurttaş tarımı* olarak bilinen ve ilk kez Thomas A. Lyson tarafından geliştirilen bir başka yaklaşım, endüstriyel tarım çağında kırsal toplulukların sürdürülebilirliğini sağlayan alternatif bir modeli temsil etmektedir. Yurttaş tarımı, gıda egemenliği hareketiyle iş birliği yaparak güçlenen bir topluluk oluşturma modelini ortaya koymuştur. Bu topluluklardan bazıları, Borras ve Franco'nun ifade ettiği *toprak egemenliği* savunusunu benimsemektedir. Toprak egemenliği, tarımla uğraşan her bireyin toprağa erişim sağlama, toprağı kullanma ve kontrol etme hakkına sahip olmasını ve topraktan fayda sağlama hakkını ifade etmektedir.

Gönüllü olarak bir araya gelen *Topluluk Destekli Tarım (Community Supported Agriculture)* grupları ise yerel toplulukların kendi gıda sistemleri üzerinde söz sahibi olma amacıyla bir araya gelerek üretici ve tüketici için iyi, temiz ve adil gıda arayışında alternatif çözümler sunmaktadır. Bu gruplar, gıda sektörüne farklı bir yaklaşım getirerek, üretici ve tüketici arasında doğrudan bir bağ oluşturmayı hedeflemektedir. Topluluk destekli tarım grupları, gıda sektöründe alternatif bir yolun var olduğunu göstererek, tüketicilerin sağlıklı ve sürdürülebilir gıda taleplerini karşılamaya yönelik bir çözüm sunmaktadır.

Topluluk Destekli Tarım: Dayanışma Ekonomilerinde Alternatif Bir Gıda Üretim Biçimi

Topluluk destekli tarım, bir grup tüketici ve üretici arasında, çiftçilik faaliyetlerinin risklerinin, sorumluluklarının ve kazanımlarının uzun vadeli anlaşmalar yoluyla paylaşıldığı doğrudan bir ortaklıktır. Genellikle küçük ve yerel ölçekte faaliyet gösteren topluluk destekli tarım, agroekolojik yöntemlerle üretilmiş kaliteli gıda sağlamayı hedeflemektedir. Bu model dayanışmaya, doğrudan insan ilişkilerine, karşılıklı güvene, küçük ölçeğe ve çevreye saygıya dayalı alternatif bir tarım yaklaşımı sunmaktadır (Weckenbrock ve diğerleri, 2016, s. 7).

Topluluk destekli tarım, tüm dünyada ortaya çıkmaya başlayan bir hareket olarak, yerel gıda üretiminin canlanmasına katkıda bulunurken aynı zamanda tüketicilere daha taze ve besleyici gıdalara erişim imkânı sağlayan bir yaklaşım şeklinde ortaya çıkmaktadır (Arslantürk, 2020). Amerika'da bir çiftçilik felsefesi ve pazarlama stratejisi olarak görülen topluluk destekli tarım, güçlerini birleştirmeye istekli olan tüketiciler ve çiftçiler arasındaki geleneksel alıcı-satıcı ilişkisinin ötesine geçmekte ve *toplum emeği* olarak adlandırdığı çeşitli pozisyonlarda çiftlikte çalışarak müşterileri gıda üretimine katılmaya davet etmektedir (Endres & Armstrong, 2014, s. 371). Bu hareket, yerel toplulukların kendi gıda ihtiyaçlarını karşılamak ve gıda güvenliğini sağlamak için kendi kaynaklarına dayalı bir sistem geliştirmelerini teşvik etmektedir. Yerel gıda üretimi, çiftliklerin doğrudan

tüketicilere ürün sunmasıyla gerçekleşirken, bu yaklaşım tüketicilerin gıdanın kökeni, üretim yöntemleri ve taze olma durumu gibi konularda daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu sayede, tüketiciler sağlıklı ve besleyici gıdalara ulaşma konusunda daha fazla kontrol ve seçenek sahibi olmaktadır. Yerel gıda hareketi, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik, topluluk dayanışması ve yerel ekonomik kalkınma gibi değerlere de vurgu yaparak, gıda sistemlerinin daha adil ve dengeli bir şekilde işlenmesini hedeflemektedir.

Topluluk destekli tarım, temelde aşağıdaki ilkeler ve çalışma prensipleri üzerine inşa edilmektedir:

1. Tarım üreticileri ve tüketiciler arasında karşılıklı bir iş birliği ve paylaşım anlayışını temel alır.
2. Tarım üreticilerini çeşitli risklere karşı korumak için bir mekanizma sağlar (Weckenbrock ve diğerleri, 2016, s. 8). Tüketiciler, üreticilerle paylaşılan bir risk fonu veya abonelik sistemi aracılığıyla üretim riskini paylaşır ve olası zorluklar karşısında üreticileri destekler.
3. Adil bir fiyatlandırma modelini benimser (Ostrom, 2007, s. 99). Üreticiler, gıdalarını üretme maliyetlerini ve adil bir kâr marjını dikkate alarak belirlerken, tüketiciler de bu süreçte şeffaf bir şekilde fiyatlandırılan gıdalara erişim sağlar.

- Ortak Paylaşım
- Sürdürülebilir ve Çevre Dostu Üretim
- Yerel Ekonomi ve Topluluk Bağlantısı
- Doğrudan Pazalama ve Tüketim Katılımı
- Adil Fiyatlandırma
- Üretim Riskinin Paylaşımı

Not. Makale yazarı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 1. Topluluk Destekli Tarımın Temel Özellikleri

4. Üretici ve tüketiciler arasında doğrudan bir ilişkiyi teşvik eder. Üreticiler, tüketicilerin ürünleri doğrudan satın alabileceği bir pazarlama kanalı sağlar ve tüketiciler, tarım faaliyetlerine katılımı teşvik eden etkinliklerde yer alır.
5. Çevre dostu tarım uygulamalarını destekler ve sürdürülebilir bir üretim modelini benimser (Wittman ve diğerleri, 2017, s. 304). Kimyasal gübrelerin ve zararlı tarım ilaçlarının kullanımı en aza indirgenirken, organik, doğal ve yerel üretim yöntemleri tercih edilir.
6. Yerel ekonomiyi destekler ve yerel topluluklarla güçlü bir bağ kurar. Üreticiler, gıdaları doğrudan yerel tüketicilere ulaştırarak yerel ekonomiyi canlandırırken, tüketiciler de yerel üreticilere destek vererek topluluk bağlarını güçlendirir (Arslantürk, 2020, s. 314).

1960'ların ortasında Almanya, İsviçre ve Japonya'da artan gıda güvenliği endişeleri sonucunda ortaya çıkan bu sistem, Türkiye'de de giderek yaygınlaşmaktadır. Bugün ABD'de yaklaşık 3 bin topluluk destekli tarım girişimi bulunmaktadır. Japonya'da ise ülkenin önemli yaş ürün kaynağı olan topluluk destekli tarım sisteminde milyonlarca kişi yer almaktadır (Ayman ve Ayan, 2020). Amerika'da Just Food Topluluk Destekli Tarım Sistemi, Local Harvest Yerel Ekolojik Ürünler Ağı, Fransa'da AMAP Aile Çiftçiliği Koruma Birliği, Japonya Teikei Üretici-Tüketici Ortaklığı gibi gıda odaklı bazı girişimler mevcuttur (Gıda Toplulukları, tarih yok). Türkiye'de ise tüketimi örgütleyerek aracısız gıdaya ulaşımı sağlayan, doğa dostu topluluklar bulunmaktadır. Örneğin Boğaziçi Mensupları Tüketim Kooperatifi (Bükoop), Kadıköy Gıda Topluluğu, Temiz Hasat Tüketim Kooperatifi, Kadıköy Kooperatifi, Direnen Üretici Tüketici Kooperatifi (Dürtük), Tarsus Slow Food Yeryüzü Pazarı, ODTÜ Temiz Gıda İmece Topluluğu, Kuzguncuk Gıda Topluluğu, Tarlaban Bostanı ve Batı İzmir Topluluk

Destekli Tarım Grubu (BİTOT) gibi bir araya gelerek yayılan tüketim örgütlenmeleri ve üretim inisiyatifleridir. Bu yapılar Türkiye'de birbiriyle ilişkili durumdadır. Bu topluluklar, bir araya gelerek çeşitli organizasyonlar ve çalıştaylar düzenlemektedirler. Bu bağlamda 2016 yılında gıda toplulukları temsilcileri bir araya gelerek Gıda Toplulukları Çalıştayını gerçekleştirmişlerdir (Arslantürk, 2020, s.317).

Dünya genelinde topluluk destekli tarım alanında yapılan araştırmalar son yıllarda önemli bir artış göstermişse de Türkiye'de henüz bu alanda sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Mevcut literatür, topluluk destekli tarımın farklı yönlerini ele almakta ve bu modelin tarım-gıda sistemi içindeki potansiyel rolünü anlamak için farklı perspektifler sunmaktadır. Sharp ve diğerleri (2002) çalışmasında çiftçilerle tüketiciler arasındaki sosyal bağlantı eksikliği üzerine odaklanarak topluluk destekli çiftçi-tüketici ilişkilerinde güçlü bir sosyal bağ ve iletişim ağı oluşturabilme potansiyelini vurgulamaktadır. Bobulescu ve diğerleri (2018) topluluk destekli tarımın tarımsal sistem değişikliğine yönelik dönüşüm potansiyelini göstermesi ile topluluk destekli tarımı ideal bir model olarak tanımlamaktadır. Jungueria ve Moretti (2018), sürdürülebilir tarımsal kalkınma perspektifinden topluluk destekli tarım modelinin önemini vurgulayarak, sürdürülebilirlik ve çevre konularında kamu yararının korunması açısından ulusal düzeydeki bilgi boşluğuna katkıda bulunduğuna dikkat çekmiştir. Worstell (2020) ise gıda krizine karşı dayanıklı bir model olarak topluluk destekli tarımın kalıcı bir çözüm olarak değerlendirmiştir. Özden (2019), Dünyada ve Türkiye'de sayıları hızla artan çeşitli gıda grupları olduğunu topluluk destekli tarımın da bu alternatifler arasında önemli bir yer tuttuğunu vurgulamaktadır. Özden (2020), topluluk destekli tarım modelini gıda etiği bağlamında doğru davranış, sosyal adalet ve sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde incelemiş ve topluluk destekli tarımın esnek yapısı ve endüstriyel tarım sorunlarına alternatif olarak nasıl öne çıktığını ele almıştır. Köleoğlu ve diğerleri (2022) ise topluluk destekli tarım alanında faaliyet gösteren dayanışmalı tarımsal kooperatiflerin özelliklerini incelemekte ve toplumsal dayanışmanın kolektif hareketler yoluyla ortaya çıktığını doğrulamıştır. Ertekin ve Yıldızcan (2023) çalışmasında pandemi döneminde gıda krizini derinleştiren etkileri tartışmış ve topluluk temelli dayanışma pratiklerinin nasıl bir alternatif haline geldiğini incelemiştir. Dolayısıyla literatür, belirli bir konu, yaklaşım veya tema etrafında şekillenen geniş bir araştırma yelpazesini içermektedir. Bu çalışmalara ek olarak bu çalışmada Türkiye'de küresel kapitalist sistemin bir sonucu olan gıda krizine karşı topluluk destekli tarımın nasıl alternatif oluşturduğu bir inisiyatif üzerinden tartışılmıştır. Literatürde, Türkiye'de topluluk destekli tarım modeline yönelik yerel ölçekte yapılmış detaylı çalışmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın kuramsal boşluğa önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Türkiye'de yerel üretimi desteklemek ve kırsal bölgeleri canlandırmak için dayanışma ekonomileri temelli birçok örnek topluluk bulunmaktadır. Çalışmada, kapitalist parametreleri gıda üretimine indirgediği hâkim anlayışı reddeden topluluk destekli tarım pratiğini anlatılmakta ve pratiğe dair bulgulara yer verilmektedir. Bu çalışmada, İzmir'deki Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım (BİTOT) inisiyatifinin amacı, kuruluş motivasyonu, iç dinamikleri, özellikleri, savundukları değerler ve eylem planları hakkındaki bilgiler, alternatif yaratma potansiyelini ortaya koymak amacıyla paylaşılmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi ve vaka analizi kullanılarak oluşturulmuştur. Vaka analizi, veri toplama amacıyla kullanılan nitel bir yöntem olup bir kurumu veya sosyal grubu derinlemesine incelemek için kullanılmaktadır (Çakan & Tutar, 2019). Araştırmada "betimsel ve keşifsel veri analizi" kullanılmıştır. Bu kapsamda çalışmada betimsel bir veri analizi kullanılmış olup araştırmacı herhangi bir teoriye dayanmak yerine vakanın kendisine odaklanır. Bu nedenle araştırmacı vakanın ötesinde genelleme yapma kaygısı taşımaz (Süleymanoğlu-Kürüm, 2021, s.52-53), olgusal bilgileri toplar ve fenomeni anlamak için betimsel ve detaylı bir açıklama sunar. Dolayısıyla bu çalışma, BİTOT'un işleyişini anlamak amacıyla kullanılan temel veri toplama yöntemi, inisiyatifin kendi içindeki işleyişini betimleyen alıntılardan oluşmaktadır. Bu bağlamda, blog yazılarından alınan alıntılar kullanılarak vakanın özelliklerine vurgu yapılmakta, topluluk destekli tarım hakkındaki bilgiler derlenmeye ve aktarılmaya çalışılmaktadır. Elde edilen alıntılardan çıkan ana temalar, yorumlama süreciyle değerlendirilmiş ve bu yorumlar, blogun içeriğine özgü olarak tanımlanmıştır. Ayrıca blogdaki bilgiler kaynak olarak inisiyatife ait olup güvenilirdir.

Bulgular ve Yorum

BİTOT Nedir?

‘BİTOT; Ege Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü Gıda Topluluğu oluşumundan ilham alınarak İzmir’in kırsalında kurulan ilk topluluk destekli tarım grubudur. 6 Aralık 2014 yılında Mxxx Gxxx ve arkadaşlarının gönüllü girişimiyle kurulmuştur.

Aracı tedarikçileri devreden çıkartarak, insana ve tabiata en az zararı vermenin; toprağa, toplumdaki sağlıklı beslenme bilincine ve insan ilişkilerine katkı sunmanın peşinde olan gönüllü bir girişimdir. Üreticilerin haklarını alamadıkları, tüketicinin de bulduğuna razı olduğu, kaynakların, üretirken de tüketirken de duyarsızca kullanıldığı bir gıda sisteminde hem çiftçi hem tüketici hem de doğal kaynaklarımız ciddi tehditlerle sınıyor.

Çeşitli sebeplerle kirlenen gıdamızın toplum sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri görüldüğünde, toprağımız yok olup çölleşme belirtileri ortaya çıktığında temiz gıda ve iyi tarım bilinci gelişmeye başladı. Şimdi gıdamızdan başlayarak yaşamda kullandığımız her ürünle yeni bir ilişki kurma ve kaynaklara saygı duyarak yaşama zamanı geldi! Bu özen ancak üretici-tüketici-tabiat arasında hakiki ilişkileri kurmakla mümkün olabilir. BİTOT, kısa sürede, yoğun ürün elde etmek için toprağın ve suyun yapısını ciddi şekilde kimyasal kirliliğe terk eden, tüm canlılığı tahrip eden tek tip tarım sisteminin karşısında, küçük ancak zamanla etkili olacak bir alternatif oluşturma niyetiyle çalışır.” (Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım, 2018). Elde edilen bulgular doğrultusunda;

BİTOT'un Amacı: Aracı tedarikçileri devreden çıkartmak, insana ve tabiata en az zararı vermek ve toprağa, toplumdaki sağlıklı beslenme bilincine ve insan ilişkilerine katkı sunmaktır.

BİTOT'un Kuruluş Motivasyonu: Ege Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü Gıda Topluluğu oluşumundan ilham alınarak ve Mxxx Gxxx ve arkadaşlarının gönüllü girişimiyle 6 Aralık 2014 tarihinde kurulmuştur.

BİTOT'un İç Dinamikleri: Üretici, tüketici ve doğal kaynaklar arasında hakiki ilişkileri kurmak, temiz gıda ve iyi tarım bilincini geliştirmek ve tek tip tarım sistemine karşı bir alternatif oluşturma niyetiyle çalışmaktadır.

BİTOT'un Savunduğu Değerler: Çiftçi, tüketici ve doğal kaynakların korunması; sağlıklı beslenme ve toplum sağlığının önemi. Ve doğal kaynaklara saygı duyma ve sürdürülebilirliktir.

BİTOT'un Eylem Planları: Aracı tedarikçileri devre dışı bırakarak doğrudan üretici-tüketici ilişkisi kurmak ve kimyasal kirliliğe yol açan tek tip tarım sistemine alternatif oluşturmaktır. Ayrıca temiz gıda ve iyi tarım bilincini yaygınlaştırmak ve toplumu bilinçlendirmektir.

Ayrıca bu yapı, tüketici ve üreticiler arasındaki ilişkileri geleneksel piyasa dinamiklerinden farklı bir şekilde düzenleyerek ortaklaşa kararlarla dayanışma temelli bir mücadele pratiği oluşturmaktadırlar. Bu yaklaşım, ekonomik ilişkileri demokratikleştirerek toplumu kontrol ve karar mekanizmalarına dahil etmektedir (Akbulut, 2020, s.47). Türkiye’de gıda inisiyatifleri üretim kooperatifleri tarafından devlet desteğiyle ortaya çıkmış zamanla sivil olarak bir araya gelen tüketim örgütlemeleri ve ortak üretim inisiyatifleri olarak yayılmaya başlamıştır. Bugün bu inisiyatiflerin küçük ölçekli ve kadın üreticilerden oluştuğu görülmektedir. BİTOT, tüketim kooperatifleri, topluluk bahçeleri gibi inisiyatifler, çoklu gıda krizlerinin getirdiği sorunları çözme ve gıda üretiminin yerleşmesi için alternatif olarak görülmektedir (Arslantürk, 2020, s.316-326).

BİTOT Nasıl İşler?

“İki haftalık bir döngümüz var. Üreticiyle bağlantı kurmayı üstlenen arkadaşlarımız, üreticiyi arayıp o dağıtım toplantısına getirebilecek ürünleri öğreniyor; Bu bilgileri diğer bir arkadaşımız tablo haline getirip, sosyal medya ve mail yoluyla yayınlıyor; Topluluk üyeleri siparişlerini bu tabloya giriyor; Bu siparişler üreticiye iletiliyor; İki haftada bir toplaşp siparişlerimizi alıyor ve üreticilerin paraları da aracılar olarak ödeniyor; Bu arada sohbetler yapılıyor, keyifli ve paylaşımlı saatler geçiriliyor. Ürünlerin üreticiden veya kargodan alınması, dağıtım yerinin düzenlenmesi, tartı ve kasa işlemleri için dönüşümlü olarak bazılarımız gönüllü olarak çalışıyor. Daha az kargo masrafı ve daha az karbon ayak izi için ayda bir kez de uzaktaki iyi gıdaya kargo yoluyla ve kargo ücretini paylaşarak ulaşılabilir. *Belirtmek isteriz ki tüm bu süreç tamamen farklı meslek ve yaş gruplarından oluşan gönüllülerimiz tarafından organize edilmekte ve gönüllülerimiz herhangi bir kâr amacı taşımamaktadır.” (Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım, 2018).

Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere BİTOT’un işleyişi belli adımlar üzerine kurulmuştur;

Üretici ile Bağlantı: BİTOT'un üyelerinden oluşan ekip, üreticilerle iletişime geçerek hangi ürünleri sağlayabileceklerini öğrenir ve dağıtım toplantısına katılmalarını sağlar.

Bilgilendirme: Bu bilgiler, bir diğer ekip üyesi tarafından tablo haline getirilir ve sosyal medya, e-posta gibi kanallar aracılığıyla paylaşılır. Topluluk üyeleri, bu tabloya girerek siparişlerini yerleştirir.

Sipariş İletimi: Topluluk üyelerinin siparişleri, üreticilere iletilir. Bu sayede doğrudan üretici-tüketici ilişkisi sağlanır.

Toplanma ve Ödeme: İki haftada bir toplanma gerçekleştirilir ve topluluk üyeleri siparişlerini alır. Üreticilere yapılan ödemeler, aracısız olarak gerçekleştirilir.

Gönüllü Çalışmalar: Ürünlerin alınması, dağıtım yerinin düzenlenmesi, tartı ve kasa işlemleri gibi süreçlerde gönüllüler dönüşümlü olarak çalışır.

Kargo İmkânı: Daha az kargo masrafı ve karbon ayak izi için uzaktaki üreticilerden gelen ürünler, ayda bir kez kargo yoluyla paylaşılarak temin edilebilir.

Topluluk destekli tarım grupları hem kent hem de kırdan gelerek ortak bir paydada buluşmakta ve yerel topluluklara sağlıklı gıda, temiz çevre sunmayı hedeflemektedir (Nizam, 2021, s.41). Ancak topluluk destekli tarım ve benzeri alternatif gıda inisiyatiflerinin potansiyellerinin yanı sıra karşılaştıkları zorluklar da mevcuttur. Üretici ile tüketici arasında koordinasyon gerektiren karmaşık bir organizasyon süreci vardır. Zaman yönetimi, lojistik, iletişim eksikliği gibi zorluklar söz konusudur. Yerel ürünlerin talep ve tedarik zincirini sağlamak küçük yapılar olması sebebiyle bazen sınırlı ürün çeşitliliği veya istenilen kalitede ürün bulunmaması gibi sorunlara yol açabilmektedir. Bu zorluklar, alternatif gıda inisiyatiflerinin daha fazla etki yaratması ve yaygınlaşması için aşmaları gereken engellerdir.

Kriterler

“Gıda tedarik eden üreticilerle aramızdaki önem verdiğimiz değerlerdir; birlikte çalıştıkça ortaya çıkan, gelişen, esneyen, değişen esaslardır. Ancak temel vazgeçilmez kriterlerimizi şu şekilde sıralayabiliriz: Uzun vadeli toprak verimliliğini destekleyen ve su kaynaklarını koruyan sürdürülebilir tarım ilkelerini uyguluyor olmak; Arazi çevresindeki havanın, toprağın, suyun ve biyoçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunuyor olmak; Üretim alanında BİTOT'un uygun bulmadığı tarım kimyasallarını (sentetik kimyasallar, böcek ilacı, ot öldürücü, mantar öldürücü, fenni gübre) kullanmıyor olmak; Üretim alanı, komşu arazilerden kimyasal ilaçlama bulaşmasına karşı yeterli tampon bölgeye sahip olmak; Üretimde kesinlikle ilaçlanmış tohum kullanmamak” (Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım, 2018).

Üreticiye ve üretim alanına dair herhangi bir geliştirilmesi, iyileştirilmesi veya düzeltilmesi gereken bir husus söz konusu olduğunda; BİTOT, tüketiciler ve üreticiler arasında bu sorunun konuşularak çözüleceğini ve çözüm yolunun da anlaşılacak ortaya konması için çalışmaktadır. Tarladan sofraya kısa tedarik zincirlerinin kurulması sayesinde topluluk üyelerine yeni iş imkanları yaratmakta ve yerel ekonomin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Nizam, 2021). Bu özellikler, agroekolojik olarak tanımladığımız gıda sistemlerinde, tohumdan sofraya kadar olan tüm süreçlerde ekolojik duyarlılık, ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyal adaleti hedefleyen bir yaklaşım ve sosyal hareketi ifade etmektedir. Ancak endüstriyel gıda sisteminde, dünya genelinde tarım arazilerinin %75'inden fazlası tarımsal suyun %80'i kadarı ve fosil yakıtların da %90'ı kullanılarak dünya nüfusunun %30'undan azına gıda sağlanmaktadır. Bu durum yoğun enerji ve fosil yakıt kullanımıyla çevre ve iklim krizini derinleştirirken aynı zamanda yoğun emek sömürsüne ve yaygın insan hakları ihlallerine neden olmaktadır. Agroekoloji, büyük ölçekli endüstriyel üretim ve tedarik zincirlerinin toplum ve doğa üzerindeki yıkıcı etkilerine karşı doğa dostu gıda üretim ve tedarik yöntemlerini teşvik eder. Aynı zamanda, toplulukların gıda egemenliğini savunur, emeği ve insan sağlığını ön planda tutar. Agroekolojinin odak noktasında küçük ölçekli çiftçilik, doğa-dostu tarım ve topluluk destekli aracısız üretim bulunmaktadır (Dört Mevsim Ekoloji, 2021).

Üreticilerle anlaşılması beklenen esaslar ve ilkeler aşağıdaki konuları kapsar:

“Arazi Yönetimi; Toprak Verimliliği; Su kullanımı; Ot çeşitliliği; Böcekler; Gübreler; Yemler; Hastalıklar (arazi ve çevre araziler-genel bölgenin hastalıkları), Üretime dair; bitki kök sayısı, tohumlar, fideler arazi'deki canlı çeşitliliği – arılara, yararlı böceklerle yaşam alanı var mı biyolojik çeşitlilik ve döngünün desteklenmesi; Atıkların durumu: atıkların nasıl değerlendirildiği; Enerji türü kullanımı; Komşu arazilerin üretim yöntemleridir.” (Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım, 2018).

Bu başlıklar doğrultusunda yapılan görüşmeler ve ziyaretler sonucunda, üreticinin BİTOT'A uygun olup olmadığı veya bazı düzeltmelerin yapılmasından sonra uygun olabileceği konusunda bir karar verilmektedir.

Esaslar

BİTOT dört esas üzerine kurulmaktadır. Bunlar aşağıdaki şekildedir.

Gönüllülük: “BİTOT’un işleyişinde görev bilinci değil gönüllülük esastır. Çünkü A’dan Z’ye gönüllü bir girişimdir. Emek emek yapılan herkesin katkısıyla devam edebilen gönüllü dostu bir süreçtir. Gönüllülüğü can-ı gönülden sürdürmek için her bir topluluk parçasının bu sürece olan bağlılığını, inancını, gerektiğinde bilgisini tazelemek, güçlendirmek önemlidir.”

Güven-Dürüstlük: “Güvene dayalı bir yaşam inancındayız. İlişkilerimizde birbirimizi denetlemek ve denetleme kültürü üzerine güveni inşa etmek yerine birbirimize, şeffaflığımızı, dürüstlüğümüzü inanmayı seçiyoruz. Topluluk destekli tarım çalışmalarımız ile üretici ve tüketicinin yerelde küçük topluluklar halinde kalmaları, birbirlerine yakın olmaları, üretim aşamalarında iletişim halinde kalmaları, ihtiyaçları olduğunda birbirlerinin yanlarında olmaları, özellikle zor anlarda birbirine destek verebileceklerini hissettirmelerine önem veriyoruz. Böylece üreticilerle tüketiciler arasındaki güven ilişkisinin kurulmuş olacağına inanıyoruz. Bu noktada aramıza katılan herkesin güvene, paylaşımına, şeffaflığa önem vermeleri; geleceğe sağlıklı doğal kaynaklar ve nesiller bırakma gayretleri birincil önceliğimiz haline geliyor.”

Dayanışmak-Yardımlaşmak-İmece-Özveride Bulunmak-Sorumluluk Almak: “BİTOT’a dahil olmuş herkesin özellikle tüketiciden üreticiye doğru ihtiyaç dabilinde imkânı olanların maddi/manevi, fiziksel işgücü desteği vermeye açık olmasına davet ediyoruz. Hem üreticilerin hem tüketicilerin toplulukla bağlarını güçlendirmek için ürün bazında projeler yapıyoruz. Bu çalışmalarımız, geleneğimizde var olan imece kültürününün güçlenmesini, birbirimizin günlük yaşamında ne denli etki sahibi olduğumuzu kavramamızı sağlıyor.”

Temiz Gıda & Temiz Toprak Bilinci: Temiz Kaynak-Tüketim: “Üretim girdilerinin neler olduğunun tanınması, bilinmesi; üretim sürecinin ekolojije katkısı ve zararının ne yönde olduğunun bilinmesi; Tüketimde atıkların dönüşümü; Aldığımız kadarını hatırlama daha fazlasını toprağa, kaynaklara geri verme ilkesi...” (Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım, 2018).

BİTOT'un gönüllülük, güven-dürüstlük, dayanışma, temiz gıda ve temiz toprak bilinci gibi prensiplerinin ön plana çıktığını görüyoruz. BİTOT, bir gönüllü girişimi olarak her bireyin katılımıyla ve emekleriyle ayakta duran bir süreçtir. Bu topluluk, güvene dayalı ilişkiler kurmayı ve birbirine destek olmayı hedeflemektedir. Bianchi ve Vieta (2019) tarafından aktaran Nizam'ın (2021, s.40-41) çalışmasında, başarılı topluluk kooperatiflerinin en belirgin ortak özelliğinin güçlü bir aidiyet duygusu ve yaşanılan bölgenin geleceği için duyulan endişe olduğu vurgulanmaktadır. Bu tip yapılar, ötekileştirilmiş toplulukların yeniden canlanmasını amaçlamaktadır. Son yıllarda, sosyal ve ekonomik açıdan marjinalleşen kırsal bölgelerin topluluk kooperatifleri aracılığıyla yeniden canlandırılması, yerel kalkınma için önemli bir model haline gelmiştir. Aynı zamanda temiz gıda ve temiz toprak bilinciyle hareket ederek, üretim sürecinde doğal kaynakları korumayı ve sürdürülebilir tüketimi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Değerleri ve İşleyişi

“Sağlıklı- sömürsüz- adilce üretilmiş ve adil bir bedelle satışa sunulan gıdaya erişmenin aracıdır.”

“Doğal üretim yapan üreticilerle el ele olmanın, dürüstlük, karşılıklı güven ve dayanışma temelli yoludur.”

“Tükettiğimiz gıdanın nereden geldiğini bilmemizi, üretim için harcanan emeğin parçası olmamızı sağlayan mekanizmadır.”

“Üreticiden tüketiciye, gıdanın yolculuğunda, aracı sistemleri kullanmadan veya en aza indirerek yeni bir ilişki kurmak üzerine çalışır.”

“Geleneksel tarım ve mamul ürün hazırlama yöntemlerini hatırlamaya ve hatırlatmaya, kolaylıkla erişilen yeni yöntemlerin bilgisinden de faydalanarak denemeler yapmaya açıktır.”

“Kırsaldaki küçük üreticiye, ata tohumuna, kadim tarım bilgelğine kıymet verir. Yangına su taşıyan karınca gibi alev çok büyük olsa da amacını belli eder... sonraki kuşaklara ilham, umut ve tohum verme çabasıdır.”

“Sağlıklı bir nesil yetiştirmeye, toprak ananın cömert kaynaklarına saygı göstermeye ve bu yolda özveride bulunmaya hazır olan üreticileri destekleyerek çok sayıda fayda yaratma yolunda çalışır.” (Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım, 2018).

BİTOT'un değerleri ve işleyişi oldukça anlamlı ve önemlidir. BİTOT sağlıklı, sömürsüz ve adil bir şekilde üretilmiş gıdaya erişimi sağlayarak, tüketicilerin gıdanın kaynağını bilmesini ve üretim sürecine dahil olmasını desteklemektedir. Aynı zamanda doğal üretim yapan üreticilerle iş birliği yaparak dürüstlük, güven ve dayanışma temelli ilişkiler kurmaktadır. BİTOT, aracı sistemleri en aza indirerek üreticiden tüketiciye yeni bir ilişki kurmayı hedefler ve geleneksel tarım yöntemlerine değer verir. Yerel küçük üreticilere ve ata tohumlarına önem verirken,

sağlıklı bir nesil yetiştirmeyi ve doğal kaynaklara saygı göstermeyi desteklemektedir. BİTOT'un çalışmalarıyla birlikte Batı İzmir'de yaşayan insanların bu değerleri benimsemesini ve yaşam alanlarında bu bilincin yayılmasını hedeflemektedir.

BİTOT Ne Değildir?

“Sadece, tüketicilerin üretilenleri satın aldıkları ortam değildir, endüstriyel üretim değildir, market değildir, yan gelip yatma yeri değildir, zehir değildir, bilinçsiz tüketim değildir, doğadan kendini ayrı tutmak değildir, tek kendini düşünme değildir, toprağı taşa dönüştürmek değildir, istediğini istediğin zaman ve istediğin kadar almak değildir.” (Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım, 2018).

Kapitalist mantık kar maksimizasyonu, sürekli büyüme ve tüketim üzerine odaklanırken, BİTOT, tüketimi sadece maddi kazanç ve bireysel çıkarlarla sınırlı görmeyip daha geniş bir perspektife taşımaktadır. Kapitalist tüketim kültüründe önemli olan hızlı tüketim, israf, kaynakların tükenmesi gibi sorunları eleştirir ve alternatif bir tüketim anlayışını öne sürer. Bu anlayış sürdürülebilirlik, toplumsal adalet, çevresel duyarlılık gibi değerleri ön plana çıkararak, kapitalist sistemin doğaya, topluma ve bireylere verdiği zararları reddetmektedir. Ayrıca insanların tüketim alışkanlıklarını ve değerlerini gözden geçirmeye, daha bilinçli ve sorumlu bir şekilde tüketmeye teşvik etmektedir. Kapitalist mantığın yerine daha adil, sürdürülebilir ve insana odaklı bir tüketim anlayışını savunmaktadır. Boratav (1980), kapitalist olmayan tarım yapılarının ve özellikle küçük üreticiliğin kapitalist bir sistem içindeki rolünü açıklarken, ticaretin sömürü ilişkileri oluşturmadan sürdürülebileceğini belirtir. Küçük meta üretiminde doğrudan artığa el koyan ana kategorinin tüccarlar olduğunu ifade ederken, tüccarsız ticaretin mantıkça tarihsel olarak mümkün olduğunu vurgulamaktadır (s. 14;42-43).

Değerlendirme

Topluluk destekli tarım modeli, BİTOT pratiğinde de görüldüğü üzere endüstrileşmiş ve kapitalistleşmiş gıda sistemine alternatif bir yaklaşım sunmaktadır. Bu noktada çalışmada üzerine odaklandığımız sorunsalı tekrar hatırlayacak olursak küresel kapitalist sisteme karşı, dayanışma ekonomileri bağlamında topluluk destekli tarım, alternatif bir gıda üretim biçimi olarak nasıl değerlendirilebilir?

Bu sorunsaldan hareketle çalışmada kapitalist üretim biçiminin gıda alanında ortaya koyduğu küresel baskılara ve sorunlara karşı (çevresel tahribat, gelir eşitsizliği, sağlıksız gıda sorunları, gıda egemenliği, gıda israfı, gıda güvensizliği ve iklim değişikliği ve çevresel etkiler)² topluluk destekli tarımın sunduğu yerel alternatifleri BİTOT örneği çerçevesinde karşılaştırdığımızda topluluk destekli tarım ile ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Gıda üretiminde yerel ekonomik döngüyü sağlayarak gelir eşitsizliğini azalmaktadır. Çiftçilerle tüketiciler arasındaki doğrudan ilişki, adil fiyatlandırma ve gelir paylaşımına olanak tanımaktadır.
- Yerel ve organik tarım yöntemlerini teşvik ederek çevresel tahribatı azaltmaktadır. Kimyasal gübreler ve tarım ilaçları yerine doğal gübreler ve ekolojik yöntemleri tercih ederek toprak, su ve ekosistemleri korur ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamaktadır.
- Gıda güvenliğini sağlamak için yerel gıda sistemlerini güçlendirir. Yerel üretim, tüketimin büyük bir kısmının yerel kaynaklardan karşılanmasını sağlar ve gıda arzının çeşitliliğini artırır. Böylece tüketicilere sağlıklı ve çeşitli gıda seçenekleri sunmaktadır.
- Çiftçiler ve tüketiciler arasında güçlü bir ilişki ve etkileşim ağı oluşturarak, çiftçilerin ve tüketicilerin bir araya geldiği üretim ve tüketim süreçlerine katılımı teşvik etmektedir. Dolayısıyla toplumsal dayanışma ve yerel toplulukların güçlenmesine katkıda bulunur.
- Gıda üretimi ve tüketimi konusunda bilinçlenmeyi teşvik etmektedir. Tüketicilere, gıdanın nasıl üretildiği, tarım yöntemlerinin etkileri ve sağlıklı beslenme konularında eğitim verir. Bu sayede, tüketicilerin daha bilinçli tercihler yapmalarına imkân tanır.
- Sağlıklı ve taze gıdalara erişimi kolaylaştırarak sağlıklı beslenmenin yolunu açmaktadır. Doğal yöntemlerle yetiştirilen sebze, meyve ve diğer ürünler, besin değerini korur, kimyasal katkı

² Gıda Sistemindeki Kapitalist Egemenlik, Sorunlar ve Arayışlar bölümünde detaylı olarak ele alınmıştır.

maddelerinden arındırılmış olurlar. Böylece tüketiciler, beslenme ihtiyaçlarını daha sağlıklı bir şekilde karşılamaktadırlar.

- Gıda atığı ve israfının azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Üretim miktarı, tüketicilerin talepleri doğrultusunda belirlenir ve fazla üretim veya stoğa alma gibi sorunları minimize eder. Bu sayede gıda israfı önlenir ve kaynaklar daha verimli kullanılır.
- Uzun vadeli dayanıklı tarım sistemlerinin oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. Yerel kaynakların korunması, toprak verimliliğinin sürdürülmesi, su yönetimi ve biyolojik çeşitlilik gibi faktörler üzerinde odaklanarak, gelecek nesiller için sürdürülebilir bir tarım modeli sağlar.
- Ve son olarak topluluk destekli tarım yerel ekonomilerin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Yerel çiftçilerin ve üreticilerin desteklenmesi, yerel istihdamın artmasına ve yerel ekonominin canlanmasına yardımcı olur. Ayrıca, topluluk destekli tarım modelleri, gelirin yerel düzeyde kalmasını sağlar ve yerel ekonomik dengelerin korunmasına katkıda bulunur.

Dayanışma ekonomisinin bir bileşeni olarak topluluk destekli tarımın küreselleşmeye ve küresel gıda sistemine karşı sürdürülebilirlik, adalet, dirençlilik, toplumsal dönüşüm, gıda egemenliği vb. gibi kavramlar üzerinden ele alındığında *alternatif bir yol mudur?* sorusuna yanıtı açıkça ortaya koymaktadır.

Dayanışma ekonomilerinin topluluk destekli tarımdaki rolünün son derece önem taşıdığı görülmektedir. Topluluk destekli tarımın dayanışma ekonomilerinin temel prensipleri olan yerellik, paylaşım, katılım, ortaklık, adalet gibi kavramları desteklediği ve bu ilkeleri güçlendirdiği görülmektedir. Bu model, üreticilerin ve tüketicilerin birlikte çalışmasını teşvik ederek kaynakların adil dağılımını sağlar ve toplumun ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yerel bir ağ oluşturmaktadır.

Sonuç

Neoliberal küreselleşmeyle birlikte ulusal ve uluslararası düzeyde sosyal ve ekonomik pek çok sorun ortaya çıkmıştır. Neoliberal küreselleşmenin en önemli sorunlarından bir tanesi gıda krizidir. Kriz karşısında kapitalizmin aksaklıklarını gidermeyi vaat eden bir program yerine, kapitalist olmayan dayanışma ve topluluk ekonomilerini örgütlemek son derece önemlidir. Bu yaklaşım, yaşam biçimlerini çıkarlar ve zarar hesapları üzerinden kurulan kapitalist sistemden bağımsız alternatiflerin yeşertilmesi ve çoğaltılmasına odaklanmayı gerektirir (Boz, 2021, s. 60). Dayanışma seçeneği ihtiyaç odaklı, dayanışmaya dayalı, çevreye duyarlı, adil bir üretim sistemi olarak tanımlanır ve kapitalist piyasa kurallarının (arz, talep, tam rekabet, vb.) ötesine geçer. Bu alternatif, toplumsal konulara öncelik veren politikalar ve ekonomik organizasyonlarla birlikte işlemektedir (Madra, 2015). Dayanışma ekonomisi, insanları ve gezegeni ayakta tutan eylemlilik ve demokrasiye vurgu yapmakta ve aynı zamanda üretkenliği ahlakla bütünleştirme çabasıdadır (Boz, 2021, s. 61).

Dayanışma ekonomileri, topluluk destekli tarım gibi modellerin yaygınlaşmasıyla birlikte gıda sistemini dönüştürme potansiyeline sahiptir. Bu çalışma, kapitalist küreselleşmenin gıda sektöründe yarattığı sorunlara alternatif bir çözüm olarak dayanışma ekonomileri bağlamında topluluk destekli tarımın önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Gıda üretimindeki kapitalist üretim biçiminin çevresel tahribata, gelir eşitsizliğine, sağlıksız gıda sorunlarına, gıda egemenliği kaybına ve diğer birçok soruna yol açtığı açıktır. Ancak, topluluk destekli tarım modeli, bu sorunlara alternatif bir yaklaşım sunmaktadır. Çalışmada, vakanın sunduğu pratik ile teoriden yola çıkarak topluluk destekli tarımın kapitalist sorunlara karşı nasıl bir alternatif sunduğu geniş bir perspektifle ele alınarak ortaya konulmuştur. Bu kapsamda İzmir'de yer alan BİTOT inisiyatifi, bu alternatif yaklaşımın bir örneğini sunmaktadır. BİTOT, yerel bir topluluk olarak gıda üretimini, tüketimini ve dağıtımını bir araya getiren bir dayanışma ağı oluşturmuştur. İnisiyatifin amacı, sürdürülebilir tarım uygulamalarını teşvik etmek, yerel ekonomiyi desteklemek ve topluluk bağlarını güçlendirmektir.

BİTOT'un özellikleri, savunduğu değerler ve eylem planları, topluluk destekli tarımın yerel bir alternatif olarak nasıl değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır. Bu model, üreticilerle tüketiciler arasındaki doğrudan ilişkiyi güçlendirerek adil ticareti teşvik etmekte, sürdürülebilir tarım yöntemlerini kullanmakta ve yerel gıda güvenliğini artırmaktadır. Aynı zamanda ekonomik adalet, sağlıklı beslenme, toplumsal katılım ve dayanışma, gıda atığı ve israfının azaltılması, ekonomik dayanıklılık gibi sorunlara karşı da alternatif sunmaktadır.

Öte yandan bazı dayanışma ekonomilerinin piyasa rekabetine ayak uydurabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için ilkelere sadık kalmaktan vazgeçip kapitalistleşmeyi tercih etme eğilimi yaygın bir kanıdır. Dayanışma ekonomilerinin, piyasa ortamına uyum sağlamak amacıyla var olmaları ve kâr amacı güden yapılar haline gelmeleri özlerinden ve değerlerinden kopmuş olmaları anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bu yapılar rekabet edemez durumda olduklarından dolayı devlet desteğiyle ayakta kalabilmeyi düşünmektedirler (Akbulut, 2020, s.47-55).

Küçük ölçekli ekonomik örgütler, özellikle de yerel ve dayanışma temelli yapılar çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu tür örgütlenmeler genellikle sınırlı mali kaynaklara sahiptir ve sürekli finansman bulmakta zorlanmaktadır, bu da finansal sürdürülebilirlik açısından son derece önem arz etmektedir. Ayrıca bu örgütlenmeler genellikle gönüllülüklerle dayanır ancak sürekli ve yeterli sayıda gönüllü bulmak bazen zorlaşmaktadır. Gönüllülerin veya çalışanların yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaması da etkinlik ve verimliliği olumsuz etkilemektedir. Bunun yanı sıra yerel toplulukların desteğini kazanmak her zaman kolay olmayabilir; toplum desteği ve sosyal sermaye son derece önemlidir. Küçük ölçekli işletmelerin ileri teknolojilere erişimi sınırlı olabilmektedir dolayısıyla yenilikçi uygulamaları benimsemekte zorlanmakta bu da rekabet avantajını azaltabilmektedir. Dolayısıyla risklerin farkında olmak ve bunlara karşı stratejiler geliştirmek BİTOT gibi inisiyatiflerin daha dirençli hale gelmesi ve karşılaştıkları zorlukları aşabilmesi için önemlidir.

Sonuç olarak bu çalışma, kapitalist üretim biçiminin gıda sektöründe ortaya koyduğu küresel baskı ve sorunlara karşı topluluk destekli tarımın sunduğu yerel alternatifleri vurgulamaktadır. Geleneksel gıda üretimi ve tüketim alışkanlıklarının yanı sıra küresel kapitalist üretim biçimine karşı topluluk destekli tarımın yeni bir yol olduğu ortaya konulmaktadır. BİTOT örneği, topluluk destekli tarımın çevresel sürdürülebilirlik, adil ticaret, topluluk dayanışması, yerel ekonomik kalkınma gibi alanlarda önemli potansiyellere sahip olduğunu göstermektedir. Bu model, gelecekte daha sürdürülebilir ve adil bir gıda sistemi için ilham verici bir örnek teşkil etmektedir.

Son olarak küresel ekonomik krizlerin derin etkisi ve yayılması, dayanışma ekonomilerini güçlendirme konusunda önemli bir itici güçtür. Alternatif ekonomik sistemlere geçiş, kapitalist sistemin yarattığı olumsuz senaryolara karşı umut verici bir çözüm sunabilir. Tarım ve gıda alanında kolektif ağların daha görünür hale gelmesi özellikle yerelde örgütlenen kadın örgütlerine ilişkin politikalar üretilmesinde güç sağlayabilir. Ayrıca dayanışma ekonomisinin özünde yer alan iş birliği, paylaşım, adil ticaret gibi kapsayıcı ve dayanışmacı prensipler yeni ekonomik alanlarda etkili şekilde kullanılabilir. Gelecekte yapılacak araştırmalar dayanışma ekonomilerinin dönüştürücü potansiyelini daha derinlemesine analiz edebilir, topluluk destekli tarımın etkilerini ve başarı faktörlerini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyebilir ve farklı bölgelerdeki topluluk destekli tarım inisiyatiflerini karşılaştırmalı olarak değerlendirebilirler. Bu, konunun anlaşılması ve daha kapsamlı bir analiz sunabilmek adına önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

- Akbulut, B. (2020). Dayanışma ekonomileri: deneyimden imkanlara bir çerçeve. Ö. S. Işıl, & S. Değirmenci içinde, *Yaşamı Örgütleyen Deneyimler: Kadınlar Dayanışma Ekonomilerinin ve Kooperatifleri Tartışıyor* (s. 38-59). İstanbul: Nota Bene.
- Arslantürk, N. (2020). Gıda toplulukları ekseninde müştereklerimiz, müşterekçiler, dayanışma ve yeni bir ekonomi. Ö. S. Işıl, & S. Değirmenci içinde, *Yaşamı Örgütleyen Deneyimler: Kadınlar Dayanışma Ekonomilerinin ve Kooperatifleri Tartışıyor* (s. 307-341). İstanbul: Nota Bene.
- Aykaç, A. (2018). *Dayanışma ekonomileri: üretim ve bölüşüme alternatif yaklaşımlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Aykaç, A. (2023). *Dayanışma ekonomileri*. Mayıs, 2023 tarihinde Bir arada yaşam kütüphanesi podcast: <https://open.spotify.com/episode/6ABRT1PrjHaUX7SWoRLHf>
- Ayman, O., & Ayan, A. N. (2020). Mayıs, 12, 2024 tarihinde Küçük çiftçi üretiyor ama tüketiciye ulaştırılmıyor. <https://www.bugday.org/blog/kucuk-ciftci-uretiyor-ama-tuketiciye-ulastiramiyor/>
- Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım*. (2018). Mayıs 26, 2023 tarihinde Hakkında: <https://www.bitot.org/programs>
- Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım*. (2018). Mayıs 26, 2023 tarihinde BİTOT Nedir?: <https://www.bitot.org/>

- Bobulescu, R., Le, N. T., Vitari, C., & Whittingham, E. (2018, Kasım). Socio-economic and ecological transition in community supported agriculture: from the 'transitional' to the 'ideal' CSA. s. 122-137. <https://doi.org/https://doi.org/10.1504/IJARGE.2018.093990>
- Boratav, K. (1980). *Tarımsal yapılar ve kapitalizm*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Boz, Ç. (2021, Haziran 06). Solidarty economy: a case study from boğatepe village. *Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), s. 50-62. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2149776>
- Çakan, S., & Tutar, H. (2019). Aile işletmelerinde strateji belirleme: bir durum çalışması. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 631-650. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.638584>
- Dash, A. (2014). *Toward an epistemological foundation for social and solidarity economy occasional paper 3* [sözlü sunum] Potential and Limits of Social and Solidarity Economy <https://doi.org/10.13140/2.1.3082.6882>
- Değirmenci, S. (2020). Alternatif ekonomiler tartışmasına bir katkı: dayanışma ekonomileri. Ö. Işıl, & S. Değirmenci içinde, *Yaşamı Örgütleyen Deneyimler* (s. 77). İstanbul: Nota Bene.
- Dört Mevsim Ekoloji. (2021). Mayıs 13, 2024 tarihinde Topluluk destekli tarım ve gıda toplulukları: <https://www.dortmevsimekoloji.org/wp-content/uploads/2021/02/TDT-G%C4%B1da-Topluluklar%C4%B1-Bro%C5%9F%C3%BCr-%C5%9Eubat2021.pdf>
- Endres, A., & Armstrong, R. (2014, January). Community supported agriculture and community labor: constructing a new model to unite volunteers and employers. *Southwestern University Law Review*, 43(3), s. 371-396.
- Ertekin, A., & Yıldızcan, C. (2023). Krize karşı alternatifler: pandemi sonrasında tarım gıda alanındaki topluluk-temelli dayanışma pratikleri. *Eğitim Bilim Toplum*, 21(81), s. 148-172. <https://dergipark.org.tr/pub/ebt/issue/78355/1248156>
- Gıda Toplulukları (tarih yok). Mayıs 12, 2024 tarihinde Türkiye’de ve dünyada gıda toplulukları: https://gidatopluluklari.org/?page_id=103
- Gürler, D. (2023). Sosyal ve dayanışma ekonomisi neoliberal modele ve kapitalist ilişkilere bir alternatif olarak değerlendirilebilir mi? *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 18(40), 351-378. <https://doi.org/10.56524/msydergi.1365631>
- ILO. (2011). *Social and Solidarity Economy: Our Common Road Towards Decent Work*. <https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2011/467683.pdf>
- ILO. (2023). *ILO, BM'nin sosyal ve dayanışma ekonomisi hakkında kararını memnuniyetle karşıladı*. Nisan 2023 tarihinde Sosyal ve dayanışma ekonomisi: <https://www.ilo.org/tr/resource/news/ilo-bmnin-sosyal-ve-dayanisma-ekonomisi-hakkinda-kararini-memnuniyetle>
- Junqueira, A. H., & Moretti, S. L. (2018, Ekim 01). Comunidade que Sustenta a Agricultura (CSA): tecnologia social de venda direta de alimentos e de revalorização das identidades alimentares territoriais. *Estudos Sociedade e Agricultura*, 26(3). <https://doi.org/https://doi.org/10.36920/esa-v26n3-2>
- Köleoğlu, Y., Seyyar, A., & Aysoy, M. (2022). Durkheim’in toplumsal dayanışma teorisi ile günümüz sosyal inovasyon girişimleri arasındaki ilişki: topluluk destekli tarımsal kooperatifler örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 11(30), s. 175-195. <https://doi.org/https://doi.org/10.31199/hakisderg.1130359>
- Laville, J. L. (2013). *The social and solidarity economy: a theoretical and plural framework*. Presented at the Potential and Limits of Social and Solidarity Economy, Geneva, Switzerland. <https://www.unrisd.org/en/library/publications/the-social-and-solidarity-economy-a-theoretical-and-plural-framework>

- Madra, Y. (2015). Kapitalizmin Krizine Karşı Dayanışma ve Topluluk Ekonomileri. [https://www.academia.edu/37353813/Kapitalizmin Krizine Kar%C5%9F%C4%B1_Dayan%C4%B1%C5%9Fma_ve_Topluluk_Ekonomileri](https://www.academia.edu/37353813/Kapitalizmin_Krizine_Kar%C5%9F%C4%B1_Dayan%C4%B1%C5%9Fma_ve_Topluluk_Ekonomileri)
- Miller, E. (2004). *From the bottom-up and the inside-out*. http://base.socioeco.org/docs/doc-7377_en.pdf
- Nizam, Derya. (2021). *Yeni nesil kooperatifler: topluluk, aidiyet ve yer temellilik*. İstanbul: Oğlak yayınları.
- OECD. (2023). *Policy guide on legal frameworks for the social and solidarity economy*. Mayıs, 2024 tarihinde OECD home: <https://www.oecd.org/publications/policy-guide-on-legal-frameworks-for-the-social-and-solidarity-economy-9c228f62-en.htm>
- Ostrom, M. R. (2007, January). Community supported agriculture as an agent of change: Is it working? H. Clare, & T. Lyson içinde, *In Remaking the North American Food System: Strategies for Sustainability*, (s. 99-120). University of Nebraska Press.
- Özden, F. (2019). İzmir’de gıda grupları ve topluluk destekli tarım. *Meltem İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi*(5), s. 93-97. <https://doi.org/https://doi.org/10.32325/iaad.2019.7>
- Özden, F. (2020). Gıda etiği bağlamında topluluk destekli tarım modeli üzerine bir inceleme. *Türkiye Biyoteknik Dergisi*, 7(3), s. 84-98. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turbietderg/issue/76001/1276770>
- Petrini, C. (2009). *Terra Madre*. Yeni İnsan Yayın Evi.
- Quijano, A. (2006). “*Alternative production systems*”, in *another production is possible: beyond the capitalist canon*. (Boaventura de Sousa Santos, Dü.) Londra Verso.
- Santos, B. D. (2006). *The rise of the global left: the world social forum and beyond*. Londra: Zed Books.
- Sharp, J., Imerman, E., & Peters, G. (2002). Community supported agriculture (csa): building community. *The Journal of Extension*, 40(3). <https://tigerprints.clemson.edu/joe/vol40/iss3/6>
- Süleymanoğlu-Kürüm, R. (2021). Uluslararası ilişkilerde nitel yöntemlerle makale yazımı: vaka analizi ve incelikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, Özel sayı 1,s. Ö149-Ö168. 13.11.2020 Doi:10.30794/pausbed.801518
- UN. (2023). *Promoting the social and solidarity economy for sustainable development*. March, 2023: <https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n23/086/72/pdf/n2308672.pdf?token=QKviLQTqoJX4TrBtQ6&fe=true>
- Utting, P., Dijk, N. v., & Mathei, M.-A. (2014). *Social And Solidarity Economy Is There A New Economy In The Making?* UNRISD Occasional Paper 10 Potential and Limits of SSE.
- Weckenbrock, P., Volz, P., Parot, J., & Cressot, N. (2016). *Overview Of Community Supported Agriculture In Europe*. Introduction to community supported agriculture in europe. <https://urgenci.net/wp-content/uploads/2016/05/Overview-of-Community-Supported-Agriculture-in-Europe.pdf>
- Wittman, H., Dennis, J., & Pritchard, H. (2017, July). Beyond the market? New agrarianism and cooperative farmland access in North America. *Journal of Rural Studies*, 53, s. 303-316. <https://doi.org/doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.03.007>
- Worstell, J. (2020). Ecological resilience of food systems in response to the covid-19 crisis. *Journal of Agriculture Food Systems and Community Development*, 9(3), s. 23-20. <https://doi.org/https://doi.org/10.5304/jafscd.2020.093.015>

EXTENDED SUMMARY

Capitalist globalization is having profound impacts on food systems today. These impacts include environmental destruction, income inequality, unhealthy food problems, food sovereignty, food waste, food insecurity and climate change. The capitalist system, which adopts a profit-oriented production approach, makes it difficult to access food in a healthy and fair manner. However, there are alternative solutions to overcome these problems. Solidarity economies and community-supported agriculture have significant potential in this context. Solidarity economies adopt an environmentally sound, equitable and community-oriented production and distribution system that focuses on people's needs. Community-supported agriculture, on the other hand, stands out as a model based on the principles of solidarity and locality in food production. It aims to empower local communities, encourage consumers to connect with local producers and support sustainable agricultural practices. Adopting alternative models such as solidarity economies and community-supported agriculture to address current challenges in food systems can contribute to building a sustainable and just food future. Solidarity economies and community-supported agriculture focus on values such as sustainability, fairness, locality and social participation as alternatives to the capitalist food system. This study demonstrates that community-supported agriculture can offer an effective solution to food problems at the local level. This model enables positive changes in the food system by promoting sustainable farming methods and strengthening solidarity between communities, while encouraging individuals to participate more effectively in the food production process.

The research consists of three main sections: the first section, which examines the theoretical framework of solidarity economies emerging after globalization; the second section, which focuses on the problems of the management of the food system by capitalist economic structures; and the third section, which evaluates community-supported agriculture as an alternative food production model. This study examines the practical applications of community supported agriculture through the example of BITOT in Izmir and evaluates the potential of this model to create an alternative. Initiatives such as BITOT raise public awareness about food, as well as support local farmers and encourage the adoption of sustainable agricultural methods. It also offers an alternative model to support local production and revitalize rural areas. This research focuses on the question of how community-supported agriculture can be considered as an alternative food production model in the perspective of solidarity economies in the face of the global capitalist system. At the same time, the case study of a local community example such as the "West Izmir Community Supported Agriculture (BITOT)" initiative in Izmir aims to reveal the creative potential of community supported agriculture and the local alternatives it offers. This qualitative research is an in-depth exploration using case study analysis. Case analysis is an approach that provides a detailed understanding of an institution or social group through qualitative data collection methods (Çakan & Tutar, 2019). In this study, the main data collection method used to understand the functioning of BITOT consists of quotes describing the process within the initiative itself. Using excerpts from blog posts, an effort is made to collect and convey information about community-supported agriculture, emphasizing the characteristics of the case. The main themes emerging from the excerpts were evaluated through the process of interpretation and these interpretations were identified as specific to the content of the blog. Furthermore, the information in the blog is credible as it is sourced from the initiative. The case study on the "West Izmir Community Supported Agriculture (BITOT)" initiative in Izmir includes information such as the motivation of the organization, its internal dynamics, characteristics, values they advocate, and action plans. Focusing on the characteristics of the case, the study presents information about the BITOT initiative in excerpts and makes comments and evaluations based on the excerpts.

The results of this study reveal that solidarity economies and community-supported agriculture can offer an important alternative to the food crisis caused by capitalist globalization. By emphasizing solidarity economies against the capitalist food system, this study highlights the potential of community-supported agriculture, which focuses on values such as sustainability, fairness, locality and social participation, to offer solutions to these problems. At the same time, the BITOT initiative shows how community-supported agriculture offers an alternative to capitalist problems through its practical applications. From food production to consumption, this model strengthens the links between producers and consumers, promotes fair trade, supports environmental sustainability through the use of sustainable agricultural methods, and increases local food security.

The study demonstrates that community-supported agriculture offers solutions to issues such as economic justice, healthy nutrition, social inclusion and solidarity. The BITOT example shows that this model is a promising example for a more sustainable and just food system in the future. These findings provide an opportunity for future research to analyse solidarity economies in more detail, focus on the impacts and success factors of community-supported agriculture, and comparatively evaluate community-supported agriculture initiatives in different regions.